

עניינים תוכן

3.....	מבוא
4.....	1.0 רקע היסטורי : מלחמת העולם השנייה והגטאות
5.....	1.1 טראומה ע"פ פרויד וכיום
6.....	1.2 אבל ומלנכוליה
6.....	1.3 מישל פוקו
7.....	1.4 פרוץ מלחמת העולם השנייה :
7.....	1.5 הקמת הגטאות
8.....	1.6 גטו לודז'
9.....	1.7 גטו פלשאוב
9.....	1.8 חיי היום יום בגטאות
9.....	2.0 מצב המחקר
9.....	2.2 מחקר היסטורי מגדרי :
10.....	2.2 התנגדויות למחקר מגדרי בשואה
11.....	2.3 שלבי מחקר מגדרי לתקופת השואה
12.....	3.0 עדויות של נשים המעידות על דרכי ההתמודדות
12.....	3.1 דפוסי זיכרון אצל נשים
12.....	3.2 אמונה
13.....	3.3 התמודדות הגוף – ניקיון, רעב, מחלות
16.....	3.4 עזרה הדדית
17.....	3.5 התנגדות ומרד
17.....	3.6 הברחת הילדים מהגטאות
19.....	4.0 ביקורת על מצב המחקר הנוכחי
20.....	5.0 תרומת מחקר זה :
21.....	דיון וסיכום
23.....	ביבליוגרפיה

מבוא

מדעי הפסיכולוגיה הינו מדע רב פנים, פסיפס המורכב מחלקים רבים, שהלך והתפתח לאורך תקופות ארוכות. זהו מדע אשר מכל תקופה שאב ממנה את ההווה והתפתח לפיה. שכן זהו מדע שעוסקים בו בבני אדם, ולא במספרים.

הפסיכולוגיה הידועה לנו היום הינה חלק מחוליה בשרשרת ארוכה של גישות אשר הגו אותם לאורך השנים אישיים שחקרו את ההתנהגות האנושית. לכן, הבנה מעמיקה של הידע הפסיכולוגי העכשווי מחייבת התייחסות להקשרים היסטוריים של יצירת הידע הזה. הבאת הקשר ההיסטורי של התפתחות הגות פסיכולוגיות מאפשרת לנו להבין בצורה מדויקת יותר את הרעיונות העכשוויים של הפסיכולוגיה כיום. (מיטשל ובלאק 2006)

אופן חיי היום יום בגטאות בתקופת השואה נחקרו ונחקרים עדיין מידי יום בידי חוקרים רבים וחשובים. הרצון להבין כיצד הרוח האנושית מתגברת על המחסום הפיזי הקשה, על התופת היום יומית שהופכת את החיים לבלתי אפשריים, כאשר הדברים הבסיסים ביותר כבר לא בהישג יד כמו – אוכל, ניקיון, בריאות וחינוך וכיצד התופת שעברו בשואה השפיע על מדעי הפסיכולוגיה כיום. (הרצוג, 2009).

על כן, מחקר מגדרי היסטורי, ששואב את מקורותיו מעדויות ממקור ראשון של ניצולות הינו חשוב ומרכזי להבין חיי היום יום של תושבי הגטאות, בטח דרך עיניהם של הנשים שהיו עמוד הטווך של הגטו ולהבנת תהליך היסטורי שעבר מדע הפסיכולוגיה.

על כן שאלת המחקר שנבחרה: **”מה היה יחסן של הנשים וההתמודדות עם הקשיים בגטאות בפולין בשנים 1939-1945?”**

שאלת מחקר זו חשובה בשל מספר סיבות:

- 1- כל מחקר מגדרי מקדם את היכולת שלנו להבין תמונה ברורה יותר ומקדם את האג'נדה החשובה של מחקרי פמיניזם
- 2- חקר השואה עוזר להעלות לדיון ולשיח ציבורי שוב ושוב את הנושא ובכך להשאיר אותו רלוונטי ובתודעת הציבור.
- 3- חקר מגדרי לשואה הינו מחקר יחסית לא רק שנים, ועל כן כל מחקר מוסיף לידיעתנו אודות חיי היומיום בשואה, ידיעות שעד כה, במחקר לא מגדרי לא היו ידועות לנו.
- 4- מלחמת העולם השנייה השפיעה בצורה דרמטית על תפיסות פסיכולוגיות שהיו מרכזיות במדע הפסיכולוגיה. על כן, חשוב להבין כיצד התמודדות הנשים בקשיי היום יום בשואה גם כן השפיעו על שינוי גישות ודעות של מדעי הפסיכולוגיה.

המחקר לא יתמקד בהיבטים פסיכולוגיים גרידא, או בניתוח מאמרים של הוגי דעות פסיכולוגיים, אלא בהיבטים היסטוריים של התמודדות הנשים עם הקשיים בגטאות, תוך מתן דגש על היבטים פסיכולוגיים שהשתנו לאורך השנים בעקבות התמודדות זו, ובאים לידי ביטוי בהוגי דעות באותה תקופה ושלאחריה. ראשית יוצג הרקע ההיסטורי ותהליך בנייתם של הגטאות, לאחר מכן אציג את תמונת המצב העדכנית של מחקר מגדרי בשואה, וכמובן התהליך שמחקר זה עבר עד ימנו. בפרק השלישי אציג את המקורות הראשוניים בדמותן של עדויות של ניצולות מגטאות בפולין בלבד בשנים הנחקרות, תוך מתן פרשנות של

חוקרים נוספים על עדויות אלו ושלי. לבסוף אדון בתרומת המחקר והקשיים שעלו במחקר. לסיום אציג את מסקנות עבודת המחקר בכל הנוגע להתמודדות הנשים עם הקשיים בגטאות בפולין בשנים 1939-1945.

1.0 רקע היסטורי: מלחמת העולם השנייה והגטאות

במהלך תקופת ההשכלה במאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, הייתה התקופה הרומנטית בשיאה- גישה זו ראתה את האדם בצורה פסימית, לא רציונאלית, אף מיסטית. היא שמה דגש על סמלים, וחשיבה בהפכים כמו חיים ומוות, טוב ורע – גישה זו באה לידי ביטוי לאחר מכן עם עלייתה של המפלגה הנאצית לשלטון, אשר ראתה בעולם כמחולק לטוב ורע, כאשר "הטובים" יכולים לחיות ואילו "הרעים" חייבים למות. הגותו של זיגמונד פרויד באה לידי ביטוי בדרכי התמודדותן של הנשים בגטאות במלחמת העולם השנייה. הגותו של פרויד לא תנותח באופן מלא וביקורתי, אלא יוצגו ההיבטים הרלוונטיים לעבודת מחקר זו. זיגמונד פרויד, נולד ב- 1856 למשפחה יהודית בצ'כיה של היום. פרויד הושפע בתחילת דרכו מהגותו של צ'ארלס דארווין. בשנת 1880 החל לחקור את "ההיסטוריה הנשית" עצבנות, רגזנות, התנהגות פרועה, היעדר תיאבון, התעלפויות ועוד. הוא התמקד באירועים טראומטיים שעברו על הנשים הללו וגרמו להם להתנהגות כזו. בחקר זה הוא גילה כיצד שיח מעמיק על אירועים טראומטיים משחררים לחצים ומאפשרים לאדם להשתחרר מהטראומה שעבר ולחיות חיים נורמטיביים, ע"י הצפה של הטראומה אל המודע משכבת התת המודע.

הנחת היסוד שלו הייתה -מוחנו ונפשנו הן מערכות נפרדות, אשר מחולקות לשכבות של מודעות. הראשונה – מודע- כל הרגשות שאנו מצליחים להיות מודעים אליהם, השכבה השנייה – התת מודע- בשכבה זו מסתתרים פחדים, דחפים ורגשות בעלי עוצמה והשפעה לא פחותה מאלה שאנו מודעים להם, אך הם חבויים מאיתנו ואין לנו יכולת לשלוט בהם כלל.

פרויד מצא מגוון של דרכים לשחרר את הרגשות מהתת מודע למודע ובכך לטפל בהם, פרויד הושפע רבות מרעיונותיהם של התנועה הרומנטית אשר התנגדו לרציונליזם. התנועה הרומנטית הדגישה את התהליכים הטבעיים באדם שלא מודעים ולא רציונליזם, להבדיל מתנועת הרציונליזם. הם הדגישו את חשיבות הנאמנות בין הפרטים בקבוצה. פרויד הושפע גם מרעיונותיו של שופנאהור שגרס כי האדם מטבעו מונחה ע"י כוחות שהוא אינו מודע אליהם, כוחות שגורמים לו לשמור על העצמי שלו ועל האינסטינקט החייתי שלו – המין. כמו כן, פרויד הושפע מהגותו של ניטשה, שלדידו מנגנון ההגנה היעיל ביותר באדם הוא הדחקה – כוח אקטיבי שהנפש מפעילה על מנת להתמודד עם קשיים. וכוח נוסף – האדם משקר לעצמו על מנת להתמודד עם מצבים בעייתיים מבחינתו. פרויד עשה אינטגרציה בין רעיונות שונים, ויצר מערכת סיסטמטית של הרעיונות הללו.

1.1 טראומה ע"פ פרויד וכיום

הגישה הפסיכואנליטית של פרויד גורסת כי התודעה האנושית מחולקת לשתי שכבות מרכזיות – האחת שכבת המודע, שם מתרכזים כל הרגשות שאנחנו מודעים אליהם, חיים אותם ומתמודדים איתם, ושכבה נוספת – התת מודע, שם נמצאים הרגשות שאנחנו לא מכירים בהם, לא מרגישים אותם בפועל, אך הם מנהלים אותנו בדיוק כפי שהרגשות של המודע מנהלים אותנו. (פרויד 1914)

כאשר מדברים על טראומה על בסיס הגותו של פרויד, חשוב לדבר על היבט של הדחקה, מצב שבו אדם חווה משבר או אירוע כלשהו שקשה לו להכיל בחייו היום יומיים ולכן המוח מדחיק את